

NĚKTERÉ PRÁVNÍ ASPEKTY ODMÍTÁNÍ OČKOVÁNÍ

Mgr. Ing. Lukáš Prudil, Ph.D.

Ústav sociálního lékařství a veřejného zdravotnictví, Lékařská fakulta Masarykovy university, Brno

Článek poskytuje základní informaci o právních aspektech povinného očkování, zejména pak o následcích odmítnutí očkování. Klíčová slova: očkování, přestupky, ochrana veřejného zdraví.

SOME LAW ASPECTS OF DECLINING VACCINATION

The article gives the basic informations about law aspects of obligatory vaccination, especially about consequences of declining vaccination.

Key words: vaccination, offence, protection of public health.

Základní právní rámec očkování je vymezen ustanovením § 45 a násl. zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, v platném znění (dále jen „zákon“). Zdravotnická zařízení jsou povinna zajistit a provést pravidelná, zvláštní a mimořádná očkování, očkování při úrazech, poraněních, nehojících se ranách a před některými léčebnými výkony, popřípadě pasivní imunizaci fyzických osob, které mají v péči v rozsahu upraveném prováděcím právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, kterou je Česká republika vázána. Ponecháme-li stranou mezinárodní smlouvy, je tímto prováděcím předpisem zejména vyhláška ministerstva zdravotnictví č. 439/2000 Sb., o očkování proti infekčním nemocem, v platném znění (dále jen „vyhláška“). Tato vyhláška upravuje členění očkování a podmínky provedení očkování, způsoby vyšetřování imunity, pracoviště s vyšším rizikem vzniku infekčního onemocnění, jakož i stanoví podmínky, za nichž mohou být v souvislosti se zvláštním očkováním fyzické osoby zařazeny na tato pracoviště.

V případech upravených prováděcím právním předpisem je fyzickým osobám s trvalým pobytem na území České republiky a cizincům, kterým byl na území České republiky povolen dlouhodobý pobyt, uložena povinnost podrobit se v určených termínech stanovenému druhu pravidelného očkování. Nehovoří se zde tedy o právu být očkovan, nýbrž o povinnosti podrobit se očkování. Obdobně jsou určité fyzické osoby nebo skupiny osob povinny podrobit se zvláštnímu očkování.

Neprovedení očkování je možno jen ze zákonem vymezených důvodů. Důvodem, pro který se očkování neprovede, je tak zejména důvod zdravotní, kdy je zjištěna imunita vůči infekci, nebo při zjištění zdravotního stavu, který brání podání očkovací látky (trvalá kontraindikace). O těchto skutečnostech zdravotnické zařízení vystaví fyzické osobě potvrzení a důvod upuštění od očkování zapíše do zdravotnické dokumentace.

Předmětem tohoto příspěvku jsou však zejména ty případy, kdy se fyzická osoba odmítne uloženému očkování podrobit. Jakým sankcím může být taková osoba vystavena? Kdo odpovídá za porušení této povinnosti? Jakou odpovědnost nese zdravotnické zařízení a jak může být sankcionováno?

Zletilé fyzické osoby

Zákon sám nestanoví žádné sankce pro případ, že se zletilá osoba nepodrobí stanovenému očkování. Sankci

je třeba hledat v jiném právním předpise, a to v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění, konkrétně pak v ustanovení § 29, který vymezuje přestupky na úseku zdravotnictví. Dle ustanovení § 29 odst. 1 písm. f) se přestupku dopustí ten, kdo nesplní povinnost stanovenou nebo uloženou k předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění.

Za tento přestupek lze uložit fyzické osobě pokutu až do výše 10 000 Kč.

Osoby nezletilé

Dle ustanovení § 46 odst. 3 zákona, zjistí-li příslušný orgán ochrany veřejného zdraví, kde se zdržuje nezletilá fyzická osoba, která se nepodrobila stanovenému očkování, stanoví ji rozhodnutím zdravotnické zařízení, které očkování provede. Odvolání proti tomuto rozhodnutí orgánu ochrany veřejného zdraví nemá odkladný účinek.

Podle ustanovení § 94 odst. 3 zákona je tato nezletilá fyzická osoba účastníkem správního řízení. Vzhledem k tomu, že tento účastník nemá plnou způsobilost k právním úkonům, je při subsidiárním použití § 16 odst. 1 zákona č. 71/1967 Sb., správního řádu, v platném znění zastoupen ve správním řízení zákonným zástupcem (zpravidla tedy rodičem). V přestupkovém řízení, které může být při nesplnění uložené povinnosti zahájeno, vystupuje osoba starší 15 let samostatně.

Pokud jde o osobu, která nedovršila patnáctý rok věku, odpovídá za splnění povinnosti podrobit se očkování její zákonný zástupce a tento zákonný zástupce může být rovněž sankcionován za přestupek, obdobně jako v případě, pokud by se sám nepodrobil očkování. I horní hranice možné sankce je shodná.

Porušila-li uloženou povinnost nezletilá osoba, která je starší patnácti let, má sama ve smyslu § 5 odst. 1 přestupkového zákona přestupkovou odpovědnost a může tedy být postižena v řízení o přestupku samostatně.

Odpovědnost zdravotnického zařízení

Sankce za porušení povinností stanovených zákonem o ochraně veřejného zdraví jsou uvedeny v § 92 a násl. zákona. Mezi tyto povinnosti patří rovněž povinnost provést stanovené očkování.

Za nesplnění nebo porušení povinností stanovených zákonem nebo na jeho základě, právním předpisem podle § 85 zákona uloží orgán ochrany veřejného zdraví oprávně-

něný vykonávat státní zdravotní dozor fyzické osobě při její podnikatelské činnosti nebo právnické osobě pokutu do výše 2 000 000 Kč. Došlo-li však nesplněním nebo porušením povinností k poškození zdraví fyzických osob, vzniku nebo hrozbě epidemie, může orgán ochrany veřejného zdraví uvedený uložit fyzické osobě při její podnikatelské činnosti nebo právnické osobě pokutu až do výše 3 000 000 Kč. Za uvedení nepravdivých údajů a informací může uložit orgán ochrany veřejného zdraví fyzické osobě při její podnikatelské činnosti a právnické osobě pokutu až do výše 100 000 Kč.

Při rozhodování o uložení pokuty a její výši je orgán ochrany veřejného zdraví povinen přihlédnout k závažnosti, způsobu, době trvání a následkům protiprávního jednání. Pokud dojde k nápravě bezprostředně poté, kdy bylo zjištěno porušení povinností, orgánu ochrany veřejného zdraví byla poskytnuta účinná součinnost, nedošlo k poškození zdraví fyzických osob ani vzniku nebo hrozbě epidemie, může orgán ochrany veřejného zdraví od uložení pokuty upustit.

Lhůta pro uložení pokut je omezena. Subjektivní lhůta činí jeden rok ode dne, kdy orgán ochrany veřejného zdraví nesplnění nebo porušení povinností zjistil. Objektivní lhůta pak činí tři roky ode dne, kdy k nesplnění nebo porušení povinností došlo.

Zákon umožňuje i zvýšení pokut při opakovaném nesplnění nebo porušení téže povinnosti. Do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení předchozí pokuty může orgán ochrany veřejného zdraví uložit pokutu až do výše desetinásobku stanovených částek.

Lex generalis vs. lex specialis

Otázkou, která se občas naskytá, je, do jaké míry je v případě povinného očkování aplikovatelné ustanovení § 23 odst. 2 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, v platném znění, kde se stanoví, že vyšetřovací a léčebné výkony se provádějí se souhlasem nemocného, nebo lze-li tento souhlas předpokládat. Odmítá-li nemocný přes náležité vysvětlení potřebnou péči, vyžádá si ošetřující lékař o tom písemné prohlášení (negativní revers).

Zde je možno aplikovat obecnou zásadu právní, která stanoví, že norma speciální má přednost před normou obecnější. Lze dovodit, že zákon č. 258/2000 Sb. je zákonem speciálním k zákonu č. 20/1966 Sb. a ustanovení o povinnosti podrobit se předepsanému očkování mají přednost před obecnějším ustanovením upravujícím možnost odmítnout léčebný výkon.